

על דרכי הלימוד בסוגיית "אמירת אמת לחולה"

לכבוד העורך.

הגני שב ומעיר כפי שכבר היערת לי כ"ט-ל' התשמ"א, בענין שהוא עקרוני בדרך הלמידה להלכה ולמעשה. והפעם בגליון מב-מג התשמ"ז וכוונתו הפעם על מאמר חתום ע"י הרב יגאל שפרן יצ"ו בענין אמירת האמת לחולה.

א. לע"ד קשה לנו להמציא מקורות למידה חדשים בהלכה וכוונתי על הפיכת הקרי והכתיב במקור ילפותא לפסיקה.

ב. נגרר מכך קבע נחרצות שהקרי והכתיב הוא בגדר פלוגתא ביניהם וכמו שהזכיר הפסוק במלכים ויאמר אליו אלישע, לך אמור, לא חיה תחיה, והראני ה', כי מות ימות, כתיב לא, וקרי לו. לפי הכתיב אומרים לחולה את האמת גם אם היא קשה. ולפי הקרי יש לשקר ע"כ.

ג. לע"ד אם למסורת ואם למקרה אינו אותו מושג של קרי וכתיב, כי ההוא אם מסורת פירושו כפי שאפשר להבינו אחרת מניקודו שהוא אם למקרא, בעוד שקרי וכתיב הוא חיסור ויתור או חילופין באותיות.

וכל זאת אני כותב מנמוקים עקרוניים, עתה אבוא להעיר גם לגופו של הענין. והגני לפתוח בראיה שגם בסיסה עקרוני והוא גמרא מפורשת בנדרים ל"ז ב' א"ר יצחק מקרא סופרים ועיטור סופרים וקריין ולא כתיבן וכתיבן ולא קריין הלכה למשה מסיני וכו' קריין ולא כתיבן פרת דבלכתו איש דכאשר ישאל איש וגו'. וכתבן ולא קריין נא דיסלח זאת המצוה וכו' עי"ש וכבר הרחבתי בספרי ח"ג "עריכת שולחן" בבאור כל הענין יעו"ש ואכ"מ.

מ"מ מפורש דקרי וכתיב הוא הל"מ ואפילו אלה שבדברי הנביאים. וכבר כלל לנו הרמב"ם בהקדמת פירוש המשנה על זרעים כי בהלכה למ"מ, לא תפול בין החכמים בשום אופן מחלוקת ע"ש ופשוט שאם בין החכמים לא תפול כי היא הלכה מוכרעת לחלוטין, כל שכן לא תחלוק בעצמה עם עצמה.

וכפי שהערנו לעיל שאם למסורת ואם למקרא הוא יסוד אחר מהלכה למ"מ אם כן תמה שמצאנו. חלוקים חכמים בזה שהם ר"א ור"ע ור"ש.

ומה שמצאנו לכאורה לפירוש אחד בתוספות בקדושין י"ח ב' שיש חילוק בין הקרי והכתיב בפסוק אשר לא יעדה והפדה, לא בא פירושם זה אלא משום שהוא כרוך במלת בגדו בה שדרך הקרי והכתיב אנו מגלים באם למסורת ואם למקרא עי"ש"ב, וברור שלא יחלקו על הכלל הפשוט של הרמב"ם כי לא תפול מחלוקת בהל"מ.

ועוד, כל הדרשות שנדרשו בחז"ל בלו ברי"ו ואל באל"ף בלם לרכוי ולא למחלוקת וכמו בחולין ס"ה א', אשר לא כרעים, כתיב לא, וקרינן לו, ללמד שאפילו אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן.

וכן בערכין ל"ב, אשר לא חמה, ר"א ב"ר יוסי אמר אשר לא חמה אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קדם, וכן כל הקרי והכתיב בנער ונערה בכתובות כ"ט, מ' וסנהדרין ע"ג ע"ש.

יתר על כן, הכל נסתר מגמרא מפורשת בסוטה ל"א א', דהיכא דכתיב לא, יאלף במשמע הכי ומשמע הכי עיי"ש. ונראה לי שמשום כך תרגם אונקלוס בפרשת האזינו שחת לו לא בניו מומם, באופן שמלת לא, היא גם לו וגם לא, כלשונו שם: חבילו להון ולא ליה עיי"ב.

ב. הערה עקרונית שניה, א"א לדקדק מדברי נביאות. ולהפכה לדעה שבהלכה, ודברי חזקיה המלך דעה בהלכה כנגדה.

כי הנביא אינו אומר מדעתו כלום, ובעל כרחו חייב למסור כפי שנמסר לו. (וכשיאמר דעתו שלא בדרך נבואה אינה עולה בחשיבותה על דעת חכם אחר וכפי שגם כלל זה מובא שם בהקדמת הרמב"ם: שהנבואה אינה מועילה בפירושי תורה וכו' אבל מה שיעשה יהושוע ופינחס בענין העיון והסברה הוא שיעשה רבינא ורב אשי וכו' עיי"ב) וכאן ברור כי דברי הנביא לחזקיה היו בשליחות נבואית. וחכם יכול חלוק על נביא אם יאמר מחמת עיון ולא מדבר נבואה ופשוט הוא.

ג. הבטוי שבא במאמר וז"ל יש להקשות ממה "ששמו חז"ל בפי חזקיה" כשבא אליו ישעיה הנביא וכו' ע"כ. לע"ד חז"ל לא שמו שום מלה בפי חזקיה, כי אם מסורת ביד חז"ל שנאמרו עוד דברים על פה ביניהם ולא נרשמו בתנ"ך ומסתבר שלא נכתבו כי אין להשיב על דברי נביא בהיפך ולכבוד חזקיה לא נכתב דבר זה כי אין אדם נתפס על צערו.

ובר מן דין, אם זו דעת חז"ל מדוע ישימו דבריהם בפי חזקיה ולא דעת עצמם ואם אמנם מצאנו בתלמוד דאמרו משמיה דגברא רבה או משמא דרביים כדי להכריע הלכה, לא היה בסתר עד עתה וכיארו חכמים בתלמוד שאכן עשו כך כדי לפסוק הלכה או כדי שיתקבל יותר.

אבל כאן מה להם, לעמתה עם דברי נביאות שאיך יחלקו על דברים שנמסרו לו בנבואה שימסרם. ומה שחזקיה הרשה לעצמו אין אדם נתפס על צערו. כפי שכתבנו, ואפשר מטעם זה לא ענהו ישעי' על טענות מה שנוהג בעולם.

ולגוף הבירור ההלכתי לע"ד נראה להיות נוטה מעט כמסקנת הכותב, אף כי לא מטעמיה. שא"א להביא ראיה ממחלוקת ב"ה וב"ש בכיצד מרקדין לפני הכלה, כי שם אין שום הכרח לשבח את הכלה וכל שכן לגנותה כמו שאמירה לחולה את האמת אשר בעצמו רוצה לדעת מצבו ויש בזה אפשרות לתועלת אם ידע כדי להתודות ולצוות או כשם שיש להסתיר ממנו מחלתו כשיש בזה אפשרות שינוק, ותיטרף דעתו וכיו"ב.

ולא עלה על דעת ב"ש ח"ו שיש צורך לשפוך דמה ולביישה בעיני רבים ולגנותה בפני בעלה, אלא כלה כמות שהיא לא לומר לא שבח ולא גנאי ועל כן שכשענו ב"ה לב"ש לדבריהם מי שנשא חגרת או סומא וכו' לא השיבום כלל. גם לב"ה שאומרים כלה נאה אינו אלא לנחת רוח לחבבה בעיני בעלה שהרי כבר נשאה ובקנין כבר מקחו בידו מה שאין כן בחולה בכל צד שתרצה לנהוג כלפיו הוא תועלת מהותית.

ומן הלשון, "שכן דרך כל המומתין מתודין" ולא נקטינן שכן כל שנתחיבו מיתה, מבואר דמיירי באופן שכבר עומדין להיות מומתין מיד אחר ודויין. ולא כשעדיין יש לו לחיות ימים וכל שכן חודשים, ולע"ד גם אם דיוקים דרכם לקבל גם משמעות לא הכרחית, יש לחשוש היטב לעוד נקודה שמרוב פשטותה דלגו עליה, והיא יש כאלה ח"ו במקום וידוי יטיחו דברים כלפי מעלה בפרט רח"ל צעירים.

ויש לזוהר לשקול לגלות המחלה בזמן מוקדם למבקשים רק ליחידים הידועים בתומתם וצדקתם העזה. ואפילו לא לכל איש תם וישר ומי לנו חשוב כאיוב שהעיד עליו הכתוב איש תם וישר ירא א־להים וסר מרע, ואעפ"כ היה לשטן מקום לטעון, ואולם שלח נא ירך וגע בכל אשר לו, אם לא על פניך יברכך. ובודאי בשאר אנשי יש סכנה שישלח יד בנפשו ואלו ואלו עלול להיות מצב שעליו נאמר לא מדובשיך ולא מעוקצרך.

ואפשר ע"י הערמות ע"י אלו שמבקרים אותו ישימו ספרים כקריאה וביניהם ספר שמדבר על שכיב מרע ועל חובת הוידוי.

וגם המבקרים כמעבירים זמן יקחו ספר תהלים שיש בתוכם פרקי רחמים ולשונות סליחה וכפרה כאלו לתומו ולעצמו והמבין יבין ויתעורר לבד.

והשי"ת יצילנו ויציל כל עמו בית ישראל מכל נגע ומחלה ואל יביאנו לא לידי נסיון ולא לידי בזיון.

ביקרא דאורייתא,

הרב שלמה קורח

רב העיר בני ברק